

KNIHA

Tretia kniha Aleny Mornštajnovej vychádza zo skutočných udalostí, ktoré sa odohrali počas fašizmu aj komunizmu

Ktorá z prípadných chýb bude najmenšia?

Formujú náš život náhody, neočakávané stretnutia, neopätované lásky či nehody? Alebo je za tým osud, ktorý máme vopred daný a nám nezostáva nič iné len prijímať všetko, s čím každý deň prichádza? Prípadne, je za tým vôľa niekoho zhora, ktorého veriaci nazývajú Boh?

Česká spisovateľka Alena Mornštajnová v románe Hana (Host) na tieto otázky neponúka automatické odpovede. Skôr príbehom o rodine z Meziříčí dáva čitateľovi na výber.

ZVLÁŠTNÁ TETA HANA

Mira mala deväť rokov, brata, sestru a celkom obyčajných rodičov. Nemala rada povinné návštevy cintorína a prítomnosť svojej tety Hany. Mamina sestra bola viac než čudná. Dokopy nič nerobila, ešte menej hovorila a plynúce dni len prežívala. Občas sedela na stoličke a mlčala, akoby od stola odišla a zabudla si vziať aj svoje telo.

Hana nebola vzorná teta. Zabúdala na narodeniny svojich neterí a synovca, dokonca si nedokázala zapamätať ani deň narodenia svojej sestry Rosy. Ale čo osud, náhoda, alebo nehoda nechceli, Mira zostala odkázaná práve na najzvláštnejšieho člena svojej rodiny.

Mirin príbeh podmieňuje jej vek. Najskôr rieši detské banality a rodičovské zákazy, až

hľad, za hrdinky si okrem Miry a jej tety vybrala ešte babičku Elsu. Hana a jej mladšia sestra Rosa mamu poslúchali, pretože sa to naučili, a ich mama medzitým snívala o ich budúcnosti a pokojnej starobe s vnúčatami. To by však nemohli prísť politické zmeny v Nemecku a s nimi zrazu častá a zvláštna otázka – ale nie je ona Židovka?

„Ale viete, aká je doba, stačí sa pozrieť na situáciu inde – napríklad v Nemecku. Nie že by som bol voči komukoľvek nejako zaujatý, Jaroslav. Ale s tými Židmi boli vždy starosti, určite nie je náhoda, že Hitlerovi vadia práve oni. Hovorím vám to ako váš priateľ. Na svete je toľko pekných dievčat, tak prečo si komplikovať život. Rozumiete mi?“

V príbehu vystupujú aj muži a Jaroslav je jedným z nich. V novej atmosfére prehodnotí svoje city a zaľúbi sa radšej do iného ako židovského dievčaťa. Hovorí sa, že citom nerozkážeš, ale Jaroslav to hravo dokáže. Ovplyvní ho doba, keď viac záleží na vierovyznaní ako na charaktere človeka.

Jaroslav nie je jediný, veď ľudom vždy stačilo málo, aby si jednoducho vytvorili nezmýslené predsudky. V predvojnovom Československu sa vynášajú sudy medzi susedmi, starými priateľmi či spolužiakmi. Postacia predkovia a história rodiny, hoci práve toho sa človek nemôže vzdať.

postupne s gombíkmi na hrudníku objaví dievčenské romány, prvé priateľstvá a platonické lásky. Je hlavným rozprávačom, ktorého slová sa odrážajú od múrov socialistického Československa a znárodňovania, keď domy dedené medzi generáciami majú zrazu nečakaných nájomníkov.

Keď sa drobné gombíky premenia na kopčeky zmrzliny, Mira už hrdo nosí pioniersku šatku na krku a snívá o živote spisovateľky. Jej rozprávanie sa končí niekde okolo dospelosti a premiešava sa s históriou rodiny.

OD MASARYKA K NENORMÁLNOSTI

Keďže Mornštajnovú zaujíma predovšetkým ženský po-

Situácia v republike, ktorá si ešte živo spomína na Masarykov humanizmus, sa tak mení na niečo nenormálne. Odkazuje na to aj názov románu, ktorý nie je len menom jednej z postáv, ale aj pocitom, s ktorým niektorí museli žiť.

ĽUDIA SÚ LEN ĽUDIA

Práve zasadením príbehu do obdobia fašizmu a skorého komunizmu sa českej spisovateľke podarilo vynikajúco vykresliť osud, ktorý závisí od jednotlivcov, náhod a niekedy aj nevinnej nehody. „Ale aj chyby sú veľké a malé. Ktorá z prípadných chýb bude tá najmenšia?“ pýta sa Mornštajnová ústami Hany, aby čitateľovi neskôr dokázala, že o budúcnosti celých generácií rozhoduje jediný moment.

Jej príbeh však nie je depresívny, hoci utrpenia je tam viac než dost. K rodinným tragédiám pristupuje citlivo a ľudsky. Nepotrebuje písať o koncentračnom tábore, aby zobrazila muky človeka v perverznej dobe. Vystačí si s obyčajnou scénou na železničnej stanici, kde strápenú a poníženú ženu považuje vysmievajúc sa mládež za alkoholičku.

So svojimi postavami Mornštajnová nepracuje prvoplánovo. Tie, ktoré sa zdajú byť dobré a láskavé, sa neskôr ukážu ako zákerné a nečestné. Občas sme strašne naivní, usvedčí nás autorka, a podobne ako hrdinky románu sa necháme ľahko oklamať.

„Ľudia sú len ľudia, so svojimi chybami a túžbami, a že sa nikdy nepoučia a žiadne vedecké výpočty ich nezmenia,“ uvádza sa na inom mieste, a potom Mornštajnová použije ruskú klasiku, aby ľudskú hlúposť ešte viac odsúdila.

„Vytiahla Tolstého hrubú knihu, z ktorej sa ľudstvo rovnako nepoučilo, pretože ľudia, ktorí čítajú klasikov, sú dosť múdri, aby chápali nezmýslenosť vojny aj bez vykreslenia jej

krutostí, a tí, ktorí by sa poučiť potrebovali, po žiadnej z múdrych kníh nikdy nesiahnu.“

Príbeh Hany, Miry a ich predkov je výnimočným rozprávaním o púde sebazáchovy, keď bolo navôkol viac smrti ako života. „Pôvodne som chcela písať o týfusovej epidémii vo Valašskom Meziříčí. Zasiahla mesto v roku 1954 a zanechala za sebou niekoľko mŕtvych. Pretože vtedy ťažko ochorela aj moja babička a s následkami sa musela vyrovnávať po zvyšok života, niečo málo som o tej udalosti vedela,“ uviedla Mornštajnová v rozhovore.

„Prečítala som si materiály a hovorila s pamätníkmi a zrazu som zistila, že o mesiac, v ktorom žijem celý život, viem veľmi málo. Narazila som na takzvaný Hellerov zoznam, čo bol zoznam takmer dvoch stoviek židovských obyvateľov mesta, ktorí jeden večer nastúpili na vlak a už sa nevrátili. Prečítala som si mená, dátumy narodenia, povolania, prezerala som si fotografie, a v tom momente som pochopila, že príbeh stratených obyvateľov do mojej knihy patrí. Obe udalosti – teda vojnu a epidémiu – som prepojila príbehom dievčaťa Hany, a kniha bola na svete.“

Podobne ako Mornštajnová postupne vystrieda rozprávačky príbehu, dokáže čitateľa celkom nebadane previesť aj z ťažkých rodinných situácií do úsmevných a veselých epizód, ktoré môžu byť blízke ktorémukoľvek dospievajúcejmu dievčaťu. Dovoľuje jej to jazyk, s ktorým pracuje veľmi úsporne. Žiadne slová nie sú navyše a text v podstate neobsahuje prázdne miesta. Je ako dramatický film, ktorého záver netrpezlivo očakávame.

DENISA BALLOVÁ
reportérka

Príbeh Hany, Miry a ich predkov je výnimočným rozprávaním o púde sebazáchovy, keď bolo navôkol viac smrti ako života.

Be2Can | Prehliadka festivalového filmu z Berlína, Benátok a Cannes

Zabitie posvätného jeleňa
r. Yorgos Lanthimos © 2017

4. — 10. 10. 2017

**Banská Bystrica / Bratislava / Dubnica nad Váhom / Košice / Kremnica
Liptovský Mikuláš / Martin / Nitra / Nové Mesto nad Váhom / Nové Zámky
Piešťany / Poprad / Prešov / Prievidza / Rimavská Sobota / Ružomberok
Sereď / Spišská Nová Ves / Trenčín / Žilina**

Organizátor

Podujatie finančne podporili

Partneri

Hlavní mediální partneri

www.be2can.eu
@Be2CanDistribution
#Be2Can